

Višja med. s. Marija Miloradović
Komite za zdravstvo, Ljubljana

Petdesetletnica strokovnega društva medicinskih sester na Slovenskem

Ob 50-letnici strokovnega društva medicinskih sester Slovenije sta proslava in občni zbor Zveze v Ljubljani 11. in 12. novembra 1977 pod pokroviteljstvom Predsedstva SRS prikazala in obeležila dejavnost društva z obširnimi gradivom, ki ga v celoti objavljamo.

Pričujočo številko Zdravstvenega obzornika posvečamo tej pomembni obletnici društva medicinskih sester v Sloveniji.

POGLED V RAZVOJ IN ZGODOVINO DRUŠTVA MED. SESTER NA SLOVENSKEM

Leto, v katerem jugoslovanski narodi praznujemo pomembne obletnice — leto Titovih jubilejev, se že izteka. Društvo medicinskih sester Slovenije se danes pridružuje tem številnim obletnicam, ko slovenske med. sestre **praznujemo 50-letnico ustanovitve svojega strokovnega društva.**

Ob današnji, za med. sestre pomembni obletnici se spominjamo prehojene poti, uspehov, pa tudi neuspehov, ki smo jih doživljale ob naših naporih, da bi dosegle cilje, ki si jih je zastavilo društvo medicinskih sester že na začetku, tj. pred 50 leti.

Danes lahko zadovoljni ugotavljamo in trdimo, da si je strokovno društvo medicinskih sester dobilo svoje mesto v naši družbeni stvarnosti; in to ne samo v naši ožji in širši domovini, temveč tudi v svetu med 88 nacionalnimi društvi sveta, ki vključujejo nad 12 000 medicinskih sester z vseh kontinentov. Bile so pred nami in so med nami tiste požrtvovalne medicinske sestre, ki so poleg svojega poklicnega dela in družinskih obveznosti požrtvovalno delovale pri oblikovanju in delu strokovne sestrske organizacije. Tem smo danes dolžni dati zahvalo. Pogumno so začele z delom, ko ni bil poklic medicinska sestra poznan, še manj priznan, in priznana so delovale v najtežjih časih naše revolucije. Nadaljevale so delo, ko jim je naša družbena ureditev — nova socialistična Jugoslavija dala

najboljše pogoje za delovanje strokovnih društev in pa vsestranski strokovni razvoj medicinske sestre ter njeno zaposlitev kot samostojne strokovne delavke.

Današnje razmišljanje o preteklem 50-letnem življenju društva naj bo sočasno tudi vrednotenje tistih pozitivnih akcij, ki so bile navzoče ves čas in bile svetla nit, ki naj bo vodilo tudi za naprej.

DELOVANJE DRUŠTVA OD USTANOVITVE DO DRUGE SVETOVNE VOJNE

Dne 27. novembra 1927 se je v Zavodu za zaščito dece v Ljubljani zbralo 13 sester in na ustanovnem občnem zboru sklenilo, da ustanovijo »Organizacijo absolventk šole za sestre v Ljubljani«.

Zbor je vodila sestra Antonija Šiffrerjeva, ki je poudarila, da je namen društvene ustanovitve v tem, da poveže vse sestre v Sloveniji, da skrbi za njihovo blaginjo in hkrati rešuje vsa pereča vprašanja tega novega poklica. Občni zbor je izvolil za prvo predsednico društva Antonijo Šiffrer, v upravni odbor pa sestro Angelo Boškin, Pavlo Gruden, Pepco Hočevar in Viko Kecelj-Pičman.

Za začetek društvenega delovanja so sestre sprejele pomembne naloge in sklepe. Sklenile so, da bi sestre, ki delajo in bodo delale zunaj ožje domovine — v Beogradu — ustanovile svoj klub, ki bi imel predstavnico v društvu sester Slovenije, ker takrat v Srbiji še ni bilo zadevnega društva. Obravnavale so študijo Rdečega križa o poklicu sestre in o njihovi delovni obleki ter nakazale potrebo po sestrskem glasilu. Odločile so, da bodo zaenkrat važnejša vprašanja o svoji strokovni organizaciji objavljale v »Glasniku RK«, reviji »Zdravje« in časopisu »Ženski pokret«.

Društvene delegatke so sodelovale na konferenci sestrskih šol v Beogradu in Valjevu, kjer so obravnavale programe sestrskih šol, razpravljale o pomembnosti sestrskih organizacij in o dopolnilnem študiju diplomiranih sester.

Zaradi odhoda Šiffrerjeve v Beograd je delovne dolžnosti prevzela sestra Angela Boškinova.

Na drugem občnem zboru dne 7. 10. 1928 pa je že poročala o delu društva.

Od ustanovitve dalje je društvo pri svojem delovanju imelo velike težave, pomanjkljivosti, napake in slabosti. Razveseljivo je dejstvo, da so se sestre tega zavedale in da so po svojih močeh in sposobnostih tudi pomagale reševati vse nastale probleme. Iz sejnih zapisnikov povzemamo, da so se sestre obračale na svojo strokovno organizacijo predvsem za ureditev šolanja, delovne obleke, položaja in zaposlitev sester v zdravstveni službi; društvo je urejalo ekonomske probleme sester, katere so bile nasproti drugim uradniškim kategorijam zelo zapostavljene, zavzemale pa so se tudi za ustanovitev strokovne knjižnice. Pri oblasteh pa naj bi društvo posredovalo, da bi se sestre nastavljale v uradniške kategorije.

Društvo sester je imelo mnogo opraviti tudi z urejanjem in sestavljanjem programov za šole medicinskih sester, z njihovimi podiplomskimi izpopolnjevanji in je sploh posvečalo veliko skrb nadaljnjemu izobraževanju že diplomiranih sester.

Velika aktivnost sester se je kazala tudi pri oblikovanju društvenih pravil. Na občnem zboru leta 1928 so po nekajurni razpravi sestre sklenile, da se prvi

pravilnik društva razveljavi in sprejme namesto njega nov popravljani pravilnik, ki naj ga odbor predloži oblastem v odobritev. Novi pravilnik je spremenil ime društva. Sestavljen je bil po izkušnjah in potrebah društva ter urejal namen in organizacijsko obliko društva.

Pravila, ki so jih predložile članice odbora policijski direkciji, niso bila odobrena in jih je bilo treba precej popraviti.

Šele v letu 1932 so bila dokončno sprejeta in potrjena pravila od resornega ministrstva, tako da se je društveno življenje razvijalo v smislu izpolnjenih in odobrenih društvenih pravil. Takrat se je sestrsko organizacija v Sloveniji z ustanovitvijo jugoslovanskega društva preimenovala v »Društvo jugoslovanskih sester — sekcija dravske banovine v Ljubljani« in ta naslov obdržala vse do leta 1941.

* Za kar najbolj uspešno delo društva so se takrat v skladu s pravili formirali naslednji odbori:

- odbor za mentalno higieno na delovnem področju sester v Jugoslaviji,
- odbor za metode socialno-medicinskega dela sester,
- odbor, ki naj razvija strokovnost nege bolnika v sestrski službi,
- odbor za organizacijo sestrske službe ter nove metode in tehniko dela v bolnišnicah,
- odbor, ki bi proučeval potrebe po sestrah v državi, raven njihovega šolanja in nadaljnjega strokovnega izpopolnjevanja.

Za vse te dejavnosti so bile določene sestre, ki so imele na skrbi ustrezno vsebino navedenih odborov.

OPAZNO SODELOVANJE DRUŠTVA Z ŽENSKO ZVEZO

Društvo sester se je vključevalo v vse tiste dejavnosti, kjer so sestre kot strokovne delavke bile potrebne in v korist. Izredno opazno je bilo njihovo sodelovanje z Ženskim društvom. Na povabilo Ženske zveze so sestre predavale v radiu, v tečajih za nego in prehrano dojenčka, sodelovale so v »odseku ženskega društva za mir«, v akciji pri protestu proti znižanju družinskih doklad, ki so ga žene poslale na banovino in ministrstvo za finance. Imele so stalno zastopnico v Ženski zvezi, ki je sodelovala na njenih občnih zborih in imela na skrbi redno povezavo obeh društev. Vsa predavanja, vse gradivo o javnem delovanju in publicistiki sester pa so le-te pošiljale arhivu ženskega društva, kjer se je hranila dokumentacija o javni aktivnosti žensk.

Po drugi strani pa je društvo sester pri Ženski zvezi iskalo podpore in posredovanja, da bi se uredile neprimerne in krivične namestitve sester, saj so jih z malo izjemami nastavljali kot honorarne uslužbenke ali dnevničarke med pomožno osebje. Tako npr. je bila pri OUZD v Ljubljani nastavljena ena sama šolana sestra, ki pa ni smela nositi predpisane sestrske uniforme niti je niso smeli klicati za sestro. Društvo je pri Ženski zvezi iskalo tudi podporo, da bi šola za sestre dobila primernejše prostore, ter jo tudi že opozarjalo in nakazovalo pereč problem glede ustanovitve doma za moralno ogroženo žensko mladino.

Še posebej prizadevna v teh akcijah pa je bila društvena predsednica Angela Boškin, ki je živela in delovala med delavci v Trbovljah. Poudarjala je vedno na vseh sestrskih sestankih, da bodo s svojim delom uspele edinole, če se vključijo

v tiste družbene organizacije, ki skušajo posredno reševati probleme in zadevajo tudi delo zdravstvenega delavca.

Na občnem zboru društva v Ljubljani dne 19. 2. 1933 je bilo, kakor povzemamo iz zapisnika, navzočih 6 sester z dežele, 10 iz Ljubljane, skupaj 16. Predsednica pa v svojem govoru znova naglasi dejstvo: »Največja napaka pri sestrah je velika pasivnost, da se ne včlanijo v društvo. Danes smo ženske postavljene v življenjski boj, zato nam je aktivnost potrebna. Še ni dolgo, ko ženske niso imele svojih organizacij, danes pa so nam živa potreba; živimo v času, ko se brezposelni organizirajo, in to čedalje bolj zadeva tudi sestre«.

Ob tej priliki seznanili navzoče, da bo leta 1933 v Parizu kongres »mednarodne zveze sester«. Na občnem zboru je sprejet tudi sklep, da bo maja 1933 v Ljubljani skupščina društev iz vseh banovin. Sestre sprejmejo najrazličnejše naloge za pripravo skupščine, ki je trajala dva dni. Na programu so bili tudi ogledi zdravstvenih domov v Sloveniji. Sestre Slovenke so pripravile za skupščino dva referata o delovanju sestre pri zaščiti matere in otroka na vasi in v mestu.

Društvo se je v tedanjih razmerah krepilo sicer počasi, toda vztrajno. Tako ugotovi občni zbor dne 4. 2. 1934, da se je število članic povečalo na 34. Še posebej je ob tej priliki poudarjeno delovanje strokovne knjižnice. Nekaj knjig so nakupili iz v ta namen določenega sklada, zaloga pa se je še povečala s strokovnimi deli in knjigami, ki jih je poklonil Higijenski zavod od razstave »Poljudno znanstvena knjiga«. Več knjig so odstopile knjižnici tudi posamezne sestre. Vrh tega je knjižnica tedaj obogatela tudi za zbornik referatov, ki so bili na sporedu kongresa »Mednarodnega društva sester« v Parizu.

V nenehnem prizadevanju po napredku so sestre vedno bolj poudarjale potrebo po strokovnem izpopolnjevanju, zato predlagajo hospitacije na šoli za sestre v Zagrebu, zamenjavanje delovnih mest in tečaje za sestre. Tu v naših zapiskih prvič zasledimo tudi strokovno glasilo centralnega društva sester v Beogradu »Sestrinska riječ«. Društvo samo je bilo tedaj naročeno na »Babiški vestnik«, »Zdravniški vestnik« in zdravstvenovzgojni časopis »Zdravje«. Sestra, ki je bila zavezana za delo v redakcijskem odboru, je sprejela nalogo, da pridobi za sodelovanje v »Sestrinski riječi« Maro Husovo, Slovenko — med. sestro, ki je tedaj bila znana tudi že kot pisateljica.

Kot že omenjeno, je društvo po smernicah »Mednarodne organizacije sester« posvečalo veliko pozornosti tudi vzgoji in šolanju sester. Sodelovalo je pri učnih programih, opozarjalo ravnateljstvo šole, naj pri izbiri učenk za šolo gleda na to, da pridejo v poklic dekleta, ki imajo za to potrebne kvalitete in znanje. Društvo predlaga slednjič, da se v šolo sprejmejo samo učenke, ki so končale najmanj 4 razrede srednje šole, prednost pa naj imajo dekleta z višjo šolsko ali drugo strokovno izobrazbo.

Leta 1935 prvič zasledimo, da imajo sestre možnost za dopolnilno strokovno izobraževanje. Ministrstvo za socialno politiko in narodno zdravje v Beogradu je razpisalo enomesečni tečaj za sestre, ki so v državni in banovinski službi. Iz Slovenije se ga je udeležila ena sama sestra. Pri tem ministrstvu je vodil politiko zaposlovanja in šolanja sester dr. Kuhn. S predlogom, da mu dodelijo kot referentko za sestrsko vprašanja sestro, društvo ni uspelo.

Spričo dejstva, da so bile v Sloveniji sestre nastavljene izključno v preventivnih zdravstvenih ustanovah, tj. v zdravstvenih domovih, se je med sestrami začela pojavljati brezposelnost. Prošnja, ki jo je podprlo tudi Žensko društvo, da bi se civilne sestre namestile vsaj v ženski bolnišnici, je bila zavrnjena. Tedaj je bilo še trdno zasidrano stališče, da se tod zaposlujejo samo redovnice.

Skupščina centralnega društva v Beogradu pa je 26. 5. 1935 zasedala v Skopju. Tedaj je društvo sester Jugoslavije vključevalo že 7 banovinskih sekcij — sestrskih društev, ki so po svojih delegatkah sodelovala na teh skupščinah. Tu so začele razpravljati o pravem predpisu — »zakon o sestrski službi«, ki bi urejal status in delovno področje sester. Zaradi različnih nazivov sestra iz šol v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu so se vrstili predlogi za enoten sestrski naziv. Slovenija je predlagala »zaščitno sestro«, Hrvatska »sestro pomočnico«, Srbija pa »sestro nudiljo«. Do enotnosti ni prišlo in šele po vojni se je ta poklic pridobil enotno ime »medicinska sestra«.

Po centralnem društvu sester je bilo društvo sester Slovenije leta 1936 včlanjeno v »Unijo za zaščito otrok«, ki je v istem letu imela predviden kongres v Atenah.

Sestra Nikica Bovolini iz Beograda, ki je prišla na občni zbor v Ljubljano kot delegatka, je ob tej priliki obvestila sestre v Sloveniji, da se je v Beogradu na njeno pobudo ustanovila »Zdravstvena zadruga sester«, kjer se sestre lahko zaposlijo za patronažno službo in nego bolnikov na domu.

Na društveno pobudo je bil v letu 1936 na I. državni gimnaziji v Ljubljani v kemijskem laboratoriju tečaj o plinskih napravah, ki so ga obiskovale sestre iz Ljubljane.

V protituberkuloznih dispanzerjih zaposlene sestre pa so predlagale, da se za dispanzerske sestre organizirajo redni strokovni sestanki, kjer naj bi bila ustrezna predavanja, obenem pa naj bi se tod med seboj izmenjavale tudi izkušnje pri vsakdanjem delu.

Da bi jih čimprej seznanil z društvom in pritegnil k društvemu delu, je upravni odbor tedaj začel na občne zборе vabiti tudi učenke tretjega letnika sestrske šole, na šoli sami pa so organizirale »podmladek« društva.

Predvsem mlajše sestre je začelo na svoje sestanke vabiti tudi društvo visokošolk, ki so se redno sestajale v Domu visokošolk v Ljubljani.

Na občnem zboru leta 1937 je društvo pripravilo tudi predloge za skupščino, ki je dne 10. 6. 1937 zasedala v Sarajevu. Delegatke iz Slovenije so predlagale, da društvo izposluje izenačenje učnih programov in statusa vseh sestrskih šol v Jugoslaviji, da se določi enoten naziv za sestre iz vseh treh šol, nadalje, da se na vsa nova delovna mesta nastavljajo načeloma samo šolane sestre, da morajo v službi nositi obvezno predpisano uniformo. Končno so zahtevale, da se ponovno predloži osnutek za pravni predpis poklicnega statusa sester v Jugoslaviji. Uspeha je bilo malo, toda obveljal je sklep, da je treba z delom v začrtanih smereh brezpogojno nadaljevati.

V Sloveniji so sestre leta 1937 dobile *prvo možnost za strokovno izpopolnjevanje*. Higieniski zavod je namreč v zdravstvenem domu v Medvodah organiziral 14-dnevni seminar, ki ga je vodila dr. Amalija Šimec, udeležilo pa se ga je 12 sester iz Slovenije in 2 iz Zagreba. Za stroške je društvo prispevalo 200 din.

Ženska zveza je na občnem zboru v Mariboru dne 25. 6. 1937 organizirala »Komisijo za zaščito otrok«, v katero so se včlanile tudi sestre iz vseh krajev Slovenije. V Trbovljah pa je »Kolo jugoslovanskih sester« obhajalo 5-letnico obstoja in priredilo higiensko razstavo, kjer so sestre sodelovale s predavanji, s fotografijami o delu »posetne sestre« v družinah in s statističnimi podatki o varstvu žene in otroka v Sloveniji.

Leta 1937 (11. aprila) pa je občni zbor društva ostro nastopil zoper stališče Higienkega zavoda, da se za sestre uvede celibat. Nekaj nameščenih sester je že moralo podpisati zadevni reverz, če so hotele dobiti službo. Toda odločen protest ge. Govekar, zastopnice Ženske zveze, češ da je uvedba celihata za sestre omejevanje svobode in da to stališče, ki je v bistvu protizakonito, zdravstveni službi nikakor ne sme uspeli, je opogumil sestre, da so se mu odločno uprle.

Poslej so bili sestanki upravnega ođbora vse pogostnejši, seje so imeli vsak mesec, občne zборе pa redno vsako leto. Število članstva se je s prihodom novih sester iz šole iz leta v leto večalo, strokovna organizacija pa je vedno glasneje zahtevala, da se sestrskega poklica da ustrezno mesto, tako pri delu v zdravstveni službi sami kakor tudi v pravnih predpisih, saj so ga dotlej prištevali le med pomožno ali strežniško osebje. Toda ob vztrajnem delovanju društva za rešitev teh problemov so si sestre počasi tudi z delom samim pridobile priznanje in hkrati čutile, da je njihovo delovno področje sicer res še samo v preventivi, vendar natančno opredeljeno in upoštevano. Tudi zastopnice društva so uspešno delovale v raznih organizacijah, saj je društvo v tem času dobilo mesto za delegata v »Mladinskem odseku protituberkulozne lige« in v »Vrhovnem socialnem svetu«. Delegatka iz Beograda sestra Pavla Gruden pa je leta 1940 sporočila, da je sestram Jugoslavije na voljo štípendija »Društva Florence Naghtingale« za specializacijo v Londonu. Za sestre iz Slovenije, kar je brezposelnih, pa je dovolj službenih mest na Deđji kliniki v Beogradu pri prof. dr. M. Ambrožiču, kamor je iz ljubljanske šole dejansko tudi odšlo precej sester.

Sestre, včlanjene v sekcijah sedmih banovin, so začele razpravljati o ustanovitvi samostojnih društev, ki bi bila včlanjena v centralno društvo diplomiranih sester Jugoslavije v Beogradu.

Strokovnemu društvu medicinskih sester, ki si je v predaprilski Jugoslaviji utiralo pot in postavilo temelje za delo danes, moramo priznati veliko vlogo pri vzgoji in oblikovanju poklica medicinske sestre.

Dolgoletna predsednica Angela Boškinova, za njo pa Vika Kecljeva sta s svojim zgledom in besedo nenehno poudarjali, da sestra ne sme biti zaprta v ozek krog svojega službovanja, temveč da mora delovati kot družbena delavka povsod, kjerkoli lahko pomaga s svojim strokovnim znanjem.

Druga svetovna vojna je prekinila delo vseh strokovnih društev in tako je prenehalo delovati tudi društvo zaščitnih sester v Sloveniji. Vojna vihra je sestre razpršila na vse strani in vojne razmere so terjale, da so se tudi sestre v Sloveniji, ki doslej niso dobile dela ob bolniku, vključile v delo ob bolniku in delovale, kjerkoli so bile potrebne*.

* Ponatis celotnega članka od * do * Neža Jarnovič »Društvo medicinskih sester v Sloveniji — nekaj obrobnih zapiskov o njegovem delu in razvoju«, ki je bil objavljen v Zdravstvenem obzorniku leta 1969 št. 4.

Pred to predvojno generacijo sester so se postavile še druge naloge, ostati ob strani ljudstva v dneh njegove najhujše preizkušnje, v dneh okupacije in narodno-osvobodilnega boja. Tudi to nalogo so medicinske sestre častno izpolnile. Ob tej priliki zato ne moremo mimo svetlih imen naših padlih kolegic, kot so Malči Podgoršek, ki je šla v smrt s pesmijo na ustih, Olge Detela, ki je padla v bojnem pohodu nekje v Srbiji, Pavle Levstek, ki jo je skupaj z ranjenci prerešetal sovražnikov mitraljez v globači Travne gore in Drage Krhlanko-Bidovec, ki je umrla prve dni osvoboditve, strta od mučenja in izčrpanosti.

Čeprav po vojni med. sestre niso bile organizirane v strokovni organizaciji — ustanovni občni zbor društva je bil šele 3. 2. 1952, je bila dejavnost med. sester pri graditvi domovine ogromna. Organizirane prek ministrstva za narodno zdravje — referata za sestre — so se sestajale na delovnih sestankih vsako prvo soboto v mesecu.

Referat za sestre je bil ustanovljen takoj po osvoboditvi. Prvi minister za ljudsko zdravstvo dr. Marjan Ahčin je poznal dolgoletno željo in prizadevanje sester, ko so pred vojno prek društva, žal da brez uspeha, zahtevale, da bi bilo v Sloveniji oziroma v Jugoslaviji nekje v vrhu zdravstvene službe za medicinske sestre mesto, ki bi ga vodila sestra in tod zastopala in urejala sestrsko službo in njihove interese. Za vodstvo referata je bila nastavljena med. sestra Neža Jarnovič in ga vodila vse dotlej, ko je pri reorganizaciji ministrstva bilo to delovno mesto ukinjeno, naloge referata pa delno prenesene na šolo za medicinske sestre v Ljubljani.

Ti delovni sestanki, ki so bili v pomoč referatu in zdravstveni službi, so bili nekakšni predhodniki dejavnosti poznejšega strokovnega društva. Ob veliki vsakokratni udeležbi vseh sester iz Slovenije so tod sprejemale naloge in informacije za delo na terenu in v zdravstvenih zavodih. Sestanke je spočetka vodila referentka Neža Jarnovič, kasneje pa ravnateljica šole Dina Urbančič.

Iz zapiskov je razvidno, da je bilo prisotnih vedno okrog 50—60 sester in da so običajno tem sestankom prisostvovali zastopniki zdravstvene službe: dr. Tone Ravnikar, takratni načelnik za terensko zdravstveno službo na ministrstvu za ljudsko zdravstvo, dr. Bojan Pirc, takratni šef oddelka za statistiko pri ministrstvu narodnega zdravja v Beogradu, dr. Damjana Bebler, pomočnik načelnika oddelka za sanitarno inšpekcijo, takratni predsednik glavnega odbora RKS tov. Martin Šlibar, pomočnik načelnika organizacijskega oddelka ministrstva za socialno skrbstvo tov. Jože Zakovšek, predsednica glavnega odbora AFŽ tov. Angelca Ocepek in drugi, pač glede na akcije, ki so jih sestre želele v določenem obdobju čim uspešneje opraviti.

Pri prebiranju beležk o teh sestankih ugotavljamo, da so med. sestre prva povojna leta delale največ na področju preventivnih dejavnosti s poudarkom na prosvetljevanju prebivalstva. Prav na tem področju dela so bile sestre nepogrešljive zdravstvene delavke, ki so v prvih povojnih letih opravile pomembno delo. Povezane neposredno z ministrstvom za narodno zdravje, Rdečim križem, sindikatom, AFŽ in ZMS so lažje dobile oporo tudi pri krajevnih odborih, da so uresničevale postavljene akcije. Zaradi pomanjkanja zdravnikov v osnovni zdravstveni službi so bile sestre zelo zaželeno in iskane. Znale pa so pridobiti za zdravstveno delo

tudi prebivalstvo samo — uspelo jim je prepričati ljudi, da je delo sester v njihovo korist.

Za delo v zdravstvenih domovih, za izvedbo akcij in druga opravila pri izvajanju zdravstvene službe so morale med. sestre na terenu same iskati finančne vire. Poleg tega, da so izkoristile dohodke raznih prireditev, nabiralnih akcij, ki so jih tudi same organizirale, so dobile materialno pomoč tudi pri ministrstvu za narodno zdravje in na okrajih oziroma okrajnih odborih. Čeravno marsikje v začetku odbori niso pokazali potrebnega razumevanja za finance ali iz kakršnihkoli drugih razlogov niso mogli kriti vseh stroškov, je med. sestram s prikazom stanja, točno načrtanim in utemeljenim programom dela uspelo zbrati sredstva za delovanje zdravstvenih domov. Morale so si namreč predočiti takratno povojno stanje, ko je bilo treba terensko zdravstveno službo začeti tako rekoč na novo, ob skrajnem pomanjkanju vsega potrebnega. Zdravstveni domovi so takrat bili predvsem preventivne ustanove, po načelu brezplačnih storitev pa je bilo treba najti tudi vire dohodkov za kurativno delo, saj so to terjale potrebe prebivalstva.

Medicinske sestre na področju cele Slovenije so bile tudi poklicane, da predložijo ministrstvu za narodno zdravje — oddelku za ljudsko zdravstveno zaščito — osnutek tarif za posamezne storitve, da bi se iz teh predlogov sestavile enotne cene. Organizirane prek referata za zaščitne sestre so uspešno opravile to nalogo. Dalje ugotavljamo izredno aktivnost na področju zdravstvenovzgojnega dela. Na sestankih so se dogovarjale o razporeditvi in pravilni zaposlitvi med. sester na območjih, kjer je bila sestra nepogrešljiv zdravstveni delavec, nadalje za pravilno in točno beleženje statističnih podatkov, poročanje o nalezljivih boleznih in uvedbi novih statističnih obrazcev za delo zdravstvenih domov.

Sestre so sodelovale pri razdelitvi materiala, ki ga je prejel glavni odbor RK od Unre in mednarodnega RK; poklicane so bile, da posredujejo mnenja, da se razpoložljiva sredstva za adaptacije, popravila in nove gradnje zdravstvenih domov usmerjajo kar se da pravilno. Aktivno so sodelovale ob izpopolnitvi evidence vsega zdravstvenega osebja. Ob razpisih bolničarskih tečajev so sodelovale pri vpisu dobrega bolniškega kadra in iskanju primernih kandidatk za vpis v šolo za zaščitne sestre.

Na vseh sestankih pa so nenehno poudarjale pomembnost povezovanja med. sester z množičnimi organizacijami. Sestre so bile vključene v krajevne odbore, nekatere so bile referentke v krajevnih odborih RK, mnoge so delale v organizacijah AFŽ in ZMS in kar je bilo takrat izredno pomembno — v sindikatih. Zavedale so se, da je cilj njihovega dela koristiti skupnosti, zato so tudi same iskale sodelovanja povsod tam, kjer je bila v delovnih programih skrb za človeka.

Intenzivno so se vključevale v delo počitniških kolonij in tudi sodelovale pri pripravi strokovnih navodil in napotkov za delo v kolonijah. Na že omenjenih sestankih, ki so bili sklicani vedno prvo soboto v mesecu, pa je bilo redno organizirano strokovno predavanje priznanih strokovnjakov, kjer so bile seznanjene z vsemi novitetami, tako na področju zdravstvenega varstva kot socialnega skrbstva.

Delo sester na teh sestankih je bilo usmerjeno tudi k reševanju problematike delovnih in življenjskih pogojev, delovnih prostorov, sredstev za delovne obleke kakor tudi primerne plačila za opravljeno delo sestram.

Še bi lahko naštevali naloge, ki so jih med. sestre uspešno opravile v prvih povojnih letih in tako dale vsebino dela in pokazale potrebo za ustanovitev strokovne organizacije, za katero so se ves čas zavzemale. Čeravno formalno strokovna organizacija sester ni obstajala, je pa njihova organiziranost ob delovnih sestankih na šoli za sestre, opravila obsežne naloge in pomembne zaveze.

V letu 1950 so se sestre intenzivno pripravljale na ustanovitveno konferenco društva srednjih medicinskih kadrov, katero so organizirale 19. 3. 1951 in kjer je prisostvovalo 27 zdravstvenih delavcev vseh poklicev. Konferenco je vodila Dina Urbančič. Namen te konference je bil razgovor o tem, da se ustanovi društvo enotno za vse poklice srednjega medicinskega kadra ali pa da se za vsak zdravstveni poklic ustanovi svoje društvo. Po daljši razpravi so sprejeli sklep, da se v Sloveniji zaradi specifičnih pogojev ustanovi ločeno društvo medicinskih sester od drugih poklicev v zdravstvu. Pri ustanovitvi samostojnega društva med. sester jih je vodila misel, da bodo v tako oblikovani strokovni organizaciji med. sestre dosegle večje uspehe pri strokovnem dvigu sestrskega kadra, ker bi bilo v društvu, ki bi združevalo več profilov zdravstvenih delavcev z različno dejavnostjo, to oteženo. Sodeč po organiziranosti danes je bila odločitev medicinskih sester takrat pravilna.

POVOJNA ORGANIZIRANOST MED. SESTER IN PONOVNA OŽIVITEV STROKOVNEGA DRUŠTVA

Ustanovni občni zbor društva med. sester po 11-letni prekinitvi je bil 3. 2. 1952 v Ljubljani. Zadnji občni zbor društva je bil namreč pred vojno, in sicer 16. 3. 1941.

V tem obdobju so se izvršile ogromne družbeno-politične spremembe, ki so tudi med. sestri v novi družbi, kot ženski — enakopravni in kot strokovnemu delavcu še posebej, dale povsem nove pogoje življenja, dela in uveljavljanja.

Poleg razširjenega udejstvovanja v raznih množičnih organizacijah in združenjih je tudi med. sestra pridobila pravico soodločanja v organih zdravstvene službe, kot član sveta za zdravstvo in socialno politiko pa tudi v njegovih odborih in komisijah. Razumljivo je bilo, da je taka bistvena preobrazba družbe nujno terjala temu primerno tudi ustrezajočo vsebinsko dejavnost sestrске organizacije.

Novo po vojni ustanovljeno društvo, v katerem so za predsednico izvolili medicinsko sestro Marto Hočevnar, si je skupno z odborom, v katerem sta bili zlasti aktivni med. sestri Neža Jarnovič in Cita Bole, prizadevalo uresničiti vse te interese.

Na prvem rednem občnem zboru, ki je bil 12. aprila 1953 v Ljubljani, to je eno leto po ustanovnem občnem zboru, ko je bilo podano širše poročilo o dejavnosti društva, je bilo poudarjeno, da je obdobje enega leta mnogo prekratko, da bi bili vidni večji oziroma želeni rezultati. Takrat je bilo v društvo včlanjenih 238 medicinskih sester, medtem ko jih je bilo v Sloveniji približno 500. Ugotovljeno je bilo, da so med članicami v veliki večini le starejše kolegice, medtem ko se mlajše kljub prizadevanju odbora niso priglašale v članstvo. Ta ugotovitev je naglala odboru nalogo, da poišče pravi vzrok za nezainteresiranost mlajših tovarišic.

To nalogo so izpeljale tako, da so določile drugačno organizacijsko strukturo društva, in to z ustanovitvijo odbora in društvenih pododborov. Sedež odbora je bil v Ljubljani, kjer so bili širši sestanki društva v razdobju nekaj mesecev. V središčih z večjim številom med. sester ter ugodnimi komunikacijskimi zvezami pa so bili organizirani pododbori društva, kar je dajalo društvu poročstvo za večjo dejavnost glede na možnost organiziranja raznih sestankov in predavanj kakor tudi za številnejšo udeležbo članstva. Tako je bil ustanovljen pododbor v Mariboru, Celju, Novem mestu, Kopru, Kočevju in Ptujju. V Ljubljani s svojo okolico, kjer je bilo zaposleno večje število med. sester, pa so ustanovile pododbor med. sester, zaposlenih v ustanovah hospitalnega tipa, in pododbore med. sester, zaposlenih v preventivnih zdravstvenih ustanovah.

Težišče društvene dejavnosti je bilo usmerjeno predvsem na strokovno izpopolnjevanje med. sester prek strokovnih predavanj, nabave strokovne literature, organizacij ekskurzij po zdravstvenih ustanovah idr. Zavzemale so se, da bi kot predavateljice pogosteje nastopale med. sestre same, da bi tako izpopolnile in poživile sestrške sestanke. Zavzemale so se, da bi bile vse članice društva med. sester naročene na sestrski list »Sestrinska riječ«, ki je v letu 1953 začel izhajati pri šoli za sestre v Zagrebu.

Druga zelo pomembna naloga je bilo okrepljeno sodelovanje Društva medicinskih sester z drugimi zdravstvenimi delavci. Odbor je skušal sodelovati z vsemi drugimi zdravstvenimi delavci, zlasti pa še z babicami.

Področje babice se je v novi Jugoslaviji bistveno spremenilo. Medtem ko se je njena dejavnost pred vojno omejevala v glavnem le na strokovno pomoč pri porodu, se je po vojni njeno delo razširjalo na zdravstveno zaščito matere pred porodom in po njem ter na zaščito novorojenčka. To dejstvo je narekovalo spremembo učnega programa, ki se je po prizadevanjih med. sester prilagodil novim nalogam in podaljšani učni dobi. Naloga babic v predporodni in poporodni zaščiti matere in otroka so bile povezane z delom med. sester. Zato je na tem področju terjalo delo polno razumevanje in sodelovanje. To stališče so z vsem razumevanjem sprejele tudi babice same. Tesno pa so bile povezane tudi z drugimi zdravstvenimi delavci, kot z zdravniki, otroškimi negovalkami in bolničarji, in ta izraz volje po sodelovanju so bila vabila predstavnikov drugih zdravstvenih delavcev na širše sestanke društva sester.

Odbor društva medicinskih sester je zastopal tudi ekonomske interese svojih članov.

Društvo je dalo predlog in priporočilo Svetu za ljudsko zdravstvo in socialno politiko ter Zvezi sindikatov zdravstvenih delavcev Jugoslavije, da se dveletni šoli za medicinske sestre prizna stopnja popolne srednje šole. Poudarjamo, da je bil pogoj za vpis v sestrsko šolo že od vsega začetka končana srednja šola. Predlog je bil sprejet in posredovan prevedbeni komisiji.

Organu za zakonodajo pri izvršnem svetu FLRJ, Zveznemu zavodu za zakonodajo FLRJ in Zvezi sindikatov zdravstvenih delavcev je društvo poslalo vlogo za priznanje statusa medicinske sestre tudi za diplomantke enoletne šole. Tudi ta naloga je bila uspešno opravljena. Republiškemu sindikatu — odboru zdravstvenih delavcev pa je bil posredovan predlog za spremembo plačilnih raz-

redov za sestre. O tem problemu so zastopnice društva razpravljale in ga obrazložile na seji sveta za zdravstvo LRS ob razpravi dokumenta »odredba o plačah«.

Ob tem naj pripomnimo, da je bila po svoji funkciji poleg Slovenskega zdravniškega društva tudi predsednica sestrskega društva član republiškega sveta za zdravstvo.

Občni zbori so bili enkrat na leto tako, da so sestre tudi takrat imele možnosti srečanja, reševanja problemov in bile poučene z novostmi neposredno, ne pa samo po stikih posameznic ali pisane besede. Na občnem zboru leta 1954 so razpravljale o intenzivnem delu društva v preteklem letu glede izrednega pomanjkanja sester v zdravstvenih organizacijah. V letu 1954 je bila na Slovenskem 501 medicinska sestra, zdravstvene organizacije pa bi jih še v tem letu potrebovale 390 in do leta 1960 še 642. V sodelovanju s svetom za ljudsko zdravstvo in socialno politiko so si prizadevale usposobiti ustrezajoče število kadra, ob tem pa pazile, da ne bi trpela strokovna usposobljenost. Področje dela med. sester je že takrat bilo raznolično in razsežno — od nege bolnika, zdravstvene vzgoje bolnikov in njihovih svojcev, vzgojnega dela med nižjimi zdravstvenimi delavci, od dela ob zdravniku pri izvajanju terapijskih in diagnostičnih posegov do dela v otroških ustanovah in preventivni dejavnosti predvsem na področju zaščite matere in otroka, protituberkuloznega boja idr., kjer so glede na specifičnost svojega dela vzgajale ljudi in ustvarjale najboljšo vez med varovancem, bolnikom in zdravnikom oziroma zdravstveno ustanovo.

Kljub široko nakazani dejavnosti pa ta zaradi pomanjkanja medicinskih sester ni bila v celoti razvita, saj je bilo še veliko področij, kjer sestre niso delovale, kot npr. industrijska higiena, polivalentna patronaža, področje skrbi za stare ljudi, bolnike v domači oskrbi in drugo. Zato so že v letu 1954 razpravljale o pomembnem dokumentu za sestrsko dejavnost, o pravilniku o delu medicinskih sester.

Ta pravilnik je obsegal delovna področja med. sester, delovna mesta, urejenost na delovnem mestu, o zaščitni in delovni obleki, o torbicah za terensko delo, o obveznih zdravstvenih pregledih med. sester, ki so bili po dvakrat na leto, in posebnih pregledih medicinskih sester pri delu s tuberkuloznimi bolniki, kjer so bili pregledi po štirikrat na leto. V pravilniku so bila opredeljena tudi odgovornejša delovna mesta med. sester v bolnišnični službi z opisom nalog na teh delovnih mestih. Temu je nato sledil še PRAVILNIK O DOLŽNOSTIH IN OBSEGU DELA MEDICINSKIH SESTER NA TERENU. S temi dokumenti se je položaj prenekaterih med. sester precej spremenil, bile so razporejene na delovna mesta, za katera so bile tudi izšolane in tudi sam vpis v šolo se je po sprejetju teh dokumentov povečal.

AKTIVNOST STROKOVNEGA DRUŠTVA OB 10-LETNICI OSVOBODITVE

V letu 1955 so se medicinske sestre ob pripravah na proslavo desete obletnice osvoboditve priključile proslavi z občnim zborom. V tem desetletnem obdobju so med. sestre prispevale velik delež pri reševanju socialno zdravstvenih problemov. Sodelovale so pri oskrbi partizanskih sirot, povratnikov iz koncentracijskih

taborišč, od redovnic so prevzele funkcije glavnih in oddelčnih sester v bolnišnicah praktično čez noč in veliko gojenk drugega letnika sestrške šole, ki so poleg delovnih obveznosti dokončale tudi obvezen študij. Posebej je omeniti še odgovorno delo na področju zaščite matere in otroka, ki je razen v večjih centrih bilo v celoti na ramenih med. sester, da ne govorimo o kolegicah, ki so v oddaljenih krajih delovale in uspešno opravljale delo kot edine zdravstvene delavke na obsežnih terenih.

Ta občni zbor, ki je potekal med praznovanjem 10-letnice osvobodjene domovine, je med medicinske sestre ponesel novega poleta in pobud za še uspešnejše delo, za delo v prid ljudskega zdravja in jih hkrati spodbudil za nadaljnjo krepitev sestrške organizacije. Da bi uspele v svojih prizadevanjih, so se prav na tem občnem zboru poglobljeno seznanile s procesi družbenega upravljanja v takratnem obdobju. Sestre so se ob teh spremembah zavedale dolžnosti, da utrjujejo in pomagajo pri razvoju novih družbenih procesov. Nenehno so poudarjale, da jih strokovna usposobitev ne sme zapreti v golo strokovnost. Prav ob razvijanju novih družbenih odnosov so si zadale nalogo, da bodo še intenzivneje delovale za interese skupnosti, da se otresejo slabosti, s katerimi so se pogosto srečevale, da tudi same pripomorejo, da se zdravstvena služba ne izolira od drugih družbenih dejavnosti, saj je zdravstvena dejavnost del celote in njegov razvoj neločljivo vezan s splošnim razvojem. Prav v tem času so bili podani pogoji za izvajanje načel sodobne medicine. Izvajanje teh načel — utrjevanje zdravja, prepričevanje bolezni, približevanje zdravstvene pomoči ljudem pa je odpiralo medicinski sestri vse širše področje udejstvovanja in vse samostojnejše delovno področje. Med. sestre so že takrat poudarjale, da sestra ne more biti le posredovalka med bolnikom in zdravnikom, da ne sme ostati zgolj negovalka niti izvidnica socialno-medicinske ustanove.

Novi pogledi na zdravje in bolezen morajo med. sestro postaviti v vrsto zaščitnice zdravja, ki s svojim delom ob bolniku ali ogroženem človeku osvetljuje vzroke nepravilnosti v njegovem življenjskem okolju in se zavestno trudi, da te zatre, hkrati pa deluje pri uvajanjih vseh tistih ukrepov, ki so pogoj za utrditev in krepitev zdravja. Zavedale so se, da bodo za rešitev teh prepogosto zapletenih nalog uspele le takrat, če si bodo pridobile sodelovanje vsega prebivalstva s sodelovanjem v družbenih organizacijah. Aktivizacija ljudi v boju za ohranitev zdravja pa je bila podana tudi v okoliščinah vse širšega samoupravljanja. Zato je bilo še kako pomembno, da se je sestrška organizacija prizadevala, da med. sestre doumejo vse te vrednote.

Društvo medicinskih sester se je močno angažiralo tudi pri formiranju Zveznega društva medicinskih sester Jugoslavije, ki je z delom pričelo 18. aprila 1954. Ustanovitev in krepitev zveznega društva, katerega prva predsednica po vojni je bila Slovenka, med. sestra Dina Urbančič, sta pomenili važno prelomnico v družtenem življenju. Dana je bila možnost za povezovanje in izmenjavo izkušenj drugih republik, lažje in uspešneje se je reševala tako problematika društva kakor tudi poklica samega. Veliko pomoč je dobilo slovensko društvo zlasti pri delu o oblikovanju šol za medicinske sestre, kjer se je upravni odbor poleg drugega zavzemal za vzoren internat, ki naj bi bil neločljiva celota šole, za kvaliteten pedagoški in predavateljski kader, za ustrezne učne baze, ki so potrebne za praktično

usposabljanje bodoče med. sestre, za zagotovitev ustreznih štipendij in subvencij internatom ter možnosti za selekcijo kandidatinj.

Upravni odbor se je zavzemal tudi za ureditev zakonskih predpisov o šolah, statusu med. sestre, o mestu in vlogi med. sestre v zdravstvu pa je seznanjal zlasti zdravnike in medicince. Zaradi pomanjkanja med. sester so tako strokovne organizacije kot posameznice seznanjale dekleta s poklicem in agitirale za vpis v šole za med. sestre. Zavzemale so se, da so bile med. sestre razporejene na delo, ki ustreza njihovi kvalifikaciji, na manj zahtevnih opravilih pa, da se zaposli drug kader.

Občni zbor v letu 1956 je potekal v znamenju sprejetih treh zakonov, pomembnih za razvoj zdravstvene službe. Sprejeti zakon o zdravstvenih domovih in postajah, o bolnišnicah in zdravstvenem strokovnem nadzoru nad zdravstvenimi zavodi, ki so poudarjali enovitost zdravstvene službe in izbrisali preživelo ozko začrtano mejo med kurativo in preventivo, so tudi med. sestri dali druge možnosti za udejstvovanje na področju zdravstvenega varstva. Na tem občnem zboru so bile med. sestre seznanjene tudi s tem, da je potrjena vključitev društva medicinskih sester Slovenije v Zvezo ženskih društev.

4. junija leta 1956 je bil sklican sestanek, kjer so sodelovale predsednice okrajnih ženskih društev in predsednice oziroma tajnice podružnic društva med. sester. Po uvodnih besedah Angelce Ocepek — predsednice ženskih društev — je na tem sestanku spregovorila podpredsednica te organizacije tov. Olga Vrabič, ki je poudarila, da je bil sklep o tesnejši povezavi društva med. sester in žensko organizacijo sprejet že leta 1954. Že takrat, da se je jasno pokazalo, da se področje dela med. sestre in organizacije žena vse bolj srečuje in prepleta. Menila je, da za plodno in uspešno delo ni dovolj, če obstoji uskladitev samo v okviru republike, zlasti še, ker je delo med. sester pretežno terensko delo, odvisno od terenskih razmer in okoliščin in da je pomemben tesnejši kontakt v sodelovanju med med. sestrami in organizacijami ženskih društev na terenu. S takim sodelovanjem, h kateremu je pripomogla predvsem med. sestra Cita Bole, ki je znala predstaviti vlogo sestrške organizacije, se je dejavnost, zlasti patronažnih med. sester izboljšala v korist varovancev pri obravnavanju tako njihovih zdravstvenih kakor socialnih vprašanj.

Občni zbor leta 1957 je na osnovi referatov in izčrpne diskusije jasno opredelil vlogo in področje med. sestre v skladu z zahtevami sodobne zdravstvene službe. Podčrtano je bilo, da je med. sestra na vseh svojih delovnih mestih *zdravstvena, socialna in pedagoška delavka*, da je pa ta njena vloga v praksi premalo upoštevana. Opozorile so na nepravilno nameščanje in uporabo med. sester, nepravilen odnos do sistema šolanja med. sester in površnega obravnavanja tega problema ter na nepripravljenost zdravstvenih organizacij za pomoč pri vzgoji dijakinj in študentk sestrskih šol ob obveznem praktičnem pouku. Na tem občnem zboru so bili v zvezi s številčno večjim vpisom v sestrške šole Svetu za zdravstvo LRS poslani predlogi, da se zagotove materialni pogoji za kvalitetno zadosten dotok ustrezno šolanih in vzgojenih med. sester, da se na vseh šolah poenoti sistem šolanja med. sester ter se ob reševanju problema njihovega pomanjkanja zahteva celotna preučitev stanja po izkušnjah doma in v svetu. Izražena pa je bila tudi želja po zakonskih predpisih za ureditev sestrške službe.

Na občnem zboru leta 1957 je bila za predsednico društva med. sester Slovenije izvoljena med. sestra Neža Jarnovič. V njeni 4-letni mandatni dobi se je delovalo predvsem za krepitev sestrskih organizacij tako v okviru republike kot podružnic in prek teh na vse večje delovanje med. sester, zlasti še na področju izvenbolnišnične dejavnosti. Za izpopolnitev vseh nalog, ki si jih je zadal občni zbor, so bile ustanovljene komisije za proučevanje zakonskih osnutkov, komisija za šolstvo in strokovno izpopolnjevanje, komisija za bolniško službo in komisija za izvenbolniško službo. Zlasti aktivna je bila komisija za šolstvo in strokovno izpopolnjevanje, ki se je močno angažirala ob pripravah na šolsko reformo. Ta je v letu 1960 zajela tudi zdravstvene šole, ki so se vključile v sistem srednjih strokovnih šol, in to v skupino tehniških in drugih strokovnih šol za družbene dejavnosti. Takrat je društvo tudi prvič nakazalo problem izobraževanja med. sester do najvišje možne stopnje, to je pridobitve visoke izobrazbe.

V tem obdobju je pomembno spregovoriti poleg dejavnosti, ki jih je društvo opravljalo že doslej in so se v tem obdobju še krepile, še o vlogi društva pri urejanju rejništva. Znano je, da so prav med. sestre bile pri urejanju izvendomskega varstva socialno ogroženih otrok, zlasti dojenčkov, zelo aktivne že pred vojno, da pa se je ta vloga po vojni spremenila v kvalitetnejše delo na tem področju. Po predlogu sveta za socialno varstvo v LRS so o predlogih za urejanje rejništva razpravljala na plenumu društva, kjer so na podlagi razprave podala predlog in ugotovitve tako za ureditev kadrovskih vprašanj glede rejniškega varstva, kakor da se vzpostavi evidenca vseh rejencev, poveča skrb za pravilno izbiro rejniških družin, da se sistemsko pripravljajo družine, ki so voljne prevzeti v rejo otroke, da se izvaja redna kontrola rejniških družin, da se izključijo iz rejniške službe vse tiste družine, ki bivajo v oddaljenih in težko dostopnih naseljih, ter se poveča skrb glede šolanja in poklicnega usposabljanja tistih rejencev, ki imajo za to pogoje. Tako so bile zlasti patronažne med. sestre poklicane, da se vključijo v delo in sodelujejo v samih programih rejniške službe.

Ob pismu IK CK ZKS, ki je obravnavalo slabosti v zdravstveni službi in opozorilo na naloge pri odstranjevanju vseh slabosti ob nadaljnjem razvijanju zdravstvene službe, se je v letu 1959 intenzivno vključila tudi sestrsk organizacija. Vodstvo sestrsk organizacije se ni zadovoljilo le s tem, da se s pismom seznanijo, pač pa je pozvalo sleherni med. sestri, da se potrudijo in se brez odlašanja prično izvajati naloge ter priporočila v tem pismu.

Začrtana pot in dejavnost sestrsk organizacije se je nato pod predsedstvom med. sestre Marije Miloradović, od leta 1961—1963, Mire Pridgar in Marije Debeljak od leta 1963 do 1964, ko je bila zaradi odhoda slednjih ponovno izvoljena Marija Miloradović in je dolžnost predsednice opravljala vse do leta 1974 ter še nadalje krepila in sprejemala obsežne akcije.

Z DRUŽBENIM RAZVOJEM SE JE REORGANIZIRALO TUDI DRUŠTVO MED. SESTER

Na skupščini v letu 1963 se je društvo med. sester reorganiziralo v Zvezo društev medicinskih sester, na terenu pa so se organizirala samostojna društva. Ta organizacijska sprememba je bila predlagana v skladu z družbenim razvojem,

ki je osredotočil družbeno politično dejavnost na področju komune, zato je nova organizacija društva prilagojena temu konceptu. S tem je bilo dano prenašanje težišča društvenega dela na področna društva, ki so se organizirala v okviru ene ali več komun. Reorganizacija in možnosti za povečanje dejavnosti društev v smislu najširše samostojnosti na področju strokovnega in družbeno političnega dviga članstva so spodbudile društva k razvijanju še drugih vzporednih aktivnosti. Na terenu se je organiziralo osem društev z 976 članicami, kar je pomenilo, da je bilo v društvo včlanjenih le 40 % med. sester. Zato je bila stalna skrb področnih društev za povečanje števila članstva, saj se je vodstvo organizacij zavedalo, da je uspeh organizacije odvisen od števila in aktivnosti članstva.

Glede na spremenjeno obliko sestrsk organizacije in prenosa dejavnosti na društva, ki so dala težišče opravljenemu delu pri strokovnem izpopolnjevanju svojega članstva in usmerjale članice k aktivnosti v organih samoupravljanja in dejavnostih v raznih družbenih organizacijah, je morala spremeniti vsebino dela tudi republiška organizacija. Pri Zvezi so se formirale sekcije po dejavnostih med. sester. Tako je med prvimi bila ustanovljena industrijska sekcija, nato šolska sekcija ter sekcija za bolnišnično in izvenbolnišnično dejavnost.

Pretežna dejavnost republiške Zveze DMS Slovenije se je izvajala prek društev, kar pa vedno ni v celoti uspelo. Uspešno delo je prav gotovo bilo odvisno tudi od možnosti spremljave dela in življenja med. sester na vseh področjih njihovega dela. Sestrsk organizacija pa vse do oktobra 1962 ni imela svojih prostorov. Vodstvo društva je bilo razkropljeno, kar je prav gotovo tudi nekje privedlo do določene stagnacije dela. Toda kljub temu se je kontakt z društvi ohranil in so se, kadar koli je bilo mogoče, predstavnice Zveze udeleževale družbenih sestankov ter občnih zborov na terenu, na katerih so s svojimi dolgoletnimi izkušnjami pomagale pri utrjevanju in krepitvi novo ustanovljenih terenskih društev.

Poudarjale so zlasti, da mora biti postavljeni načrt dela povezan z aktualnimi nalogami, pa naj bo to študijske ali akcijske narave po tematiki, ki je potrebna za uspešnost sester pri poklicnem delu. Da je treba vzpostaviti tesno sodelovanje z drugimi profili zdravstvenih delavcev, z zdravstveno službo in z družbenimi organizacijami, ki obravnavajo tiste probleme, bodisi da so blizu ali sorodni poklicnemu udejstvovanju med. sester. Da naj bo osnovna naloga društev, da gojijo in utrjujejo take oblike dela, ki bodo med. sestram omogočile, da se s problemi, ki so navidezno zgolj zdravstvene in socialne narave, seznanijo kot s splošno družbenimi problemi, da bi jih znale reševati v svoji praksi v duhu socialističnega humanizma, v smislu enakopravnih odnosov ob upoštevanju človekove osebnosti ter pravilnim vrednotenjem dela vsakega posameznika in družbe kot celote.

V letu 1966 so se na skupščini ostro obravnavali odnosi do preventivnega dela na področju zdravstvenega varstva. V tem letu je poteklo dobrih 10 let, ko se je bilo treba intenzivno spoprijeti z uvajanjem preventivne dejavnosti in kjer so med zdravstvenimi delavci prav gotovo med. sestre pripomogle tehten delež k tej obliki zdravstvenega varstva. V tem letu pa je prišlo do podcenjevanja in zapostavljanja zlasti patronažne dejavnosti, tudi če so potekla komaj 4 leta, ko so na pobudo in sodelovanje sestrsk organizacije oktobra leta 1962 na seji sveta za zdravstvo bila sprejeta strokovna navodila za delo v patronažni službi v smislu

polivalentne dejavnosti z željo, da se čimprej prenesejo v življenje zaradi kvalitetnejšega dela ter zaradi enotnih oblik dela na tem področju zdravstvenega varstva.

Ostra kritika na skupščini je odgovorne opozorila na odgovornost do prizadetih, ki imajo z zakonom zajamčeno to obliko zdravstvenega varstva, ter omilila misli nekaterih, da bi spričo gospodarske reforme in varčevanja črtala patronažno dejavnost, in to v času, ko je že prebrodila najtežjo pot, ko se kažejo uspehi preventivnega varstva in ko bi morali biti še intenzivnejši pri utrjevanju tistih služb, ki skrbe za človeka takrat, ko je še zdrav.

Skupščina je ugotovila, da nas trenutna kriza ne bo reševala v ukinjanju preventivnih dejavnosti, pač pa lahko prispevamo k uspehu gospodarske reforme le z boljšo organizacijo dela, iskanjem notranjih rezerv in z doslednim izkoriščanjem delovnega časa.

IZHAJATI ZAČNE STROKOVNO GLASILO MED. SESTER ZDRAVSTVENI OBZORNIK

Ko govorimo o prehojeni poti strokovne organizacije med. sester, ne moremo mimo letnice 1967, ko se je v okviru nalog za strokovno izpopolnjevanje uresničila dolgoletna želja članstva medicinskih sester Slovenije in je začelo izhajati strokovno informativno glasilo »Zdravstveni obzornik«. Tako je društvo prvič v času svojega delovanja dobilo svoj strokovni časopis.

Prva glavna in odgovorna urednica je bila med. sestra Cita Bole. Leta 1970 je to mesto prevzela med. sestra Neža Jarnovič in tu lahko poudarimo, da je njena velika zasluga, da je ta revija poleg kvalitete in obsežnosti dobila še velik obseg naročnikov, ki se je povečal od začetnih 2 000 na 7 000. Tudi od leta 1975 dalje, ko je mesto glavne in odgovorne urednice prevzela med. sestra Anica Gradišek in je med. sestra Neža Jarnovič postala urednica revije, deluje še vedno z nezmanjšano predanostjo.

Zaradi raznoličnosti delovnih področij med. sester in po uspešnih izkušnjah preteklih let smo za izpopolnitev republiške sestrskeske organizacije nadaljevali z ustanavljanjem sekcij, katerih naloge so bile razreševanje strokovnih vprašanj ter skrb za strokovno izpopolnjevanje med. sester.

Po zgledu sekcije za medicino dela in šolske sekcije so se pri Zvezi ustanovile nove sekcije, in sicer:

- psihiatrična sekcija,
- patronažna sekcija,
- transfuzijska sekcija,
- sekcija medicinskih sester-babic,
- sekcija operacijskih medicinskih sester,
- pnevmoftiziološka sekcija
- in sekcija za anestezijo.

PODROČJE POKLICA MED. SESTRE JE NEGA BOLNIKA IN PATRONAŽNA SLUŽBA

Delovno področje, kjer največ srečujemo med. sestro in ki ga imamo za domeno njenega poklicnega dela — je **nega bolnika in patronažna služba**. Vedno prisotna vprašanja, kako odpraviti pomanjkljivosti in izboljšati organizacijo in

kakovost nege bolnika in patronažnega dela, so bila tudi na sejah društev izčrpno obravnavana. S sodelovanjem republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo je bilo v letu 1968 sklicano ločeno posvetovanje vodilnih med. sester z namenom, da bi z njimi analizirali probleme teh služb.

Posvetovanjema je prisostvovala takratna sekretarka tov. Majda Gaspari, ki je s svojim sodelovanjem pripomogla, da je obširna razprava pokazala na določena izhodišča, ki so izoblikovala zaključke in predloge teh delovnih sestankov.

Zveza društev medicinskih sester si je močno prizadevala, da se med. sestre vključijo v delo družbenih organizacij, in sicer tistih, ki imajo v svojih programih skrb za zdravje človeka. Ugotovljeno je, da je društvu v precejšnji meri to uspelo in da medicinsko sestro srečamo kot članico v marsikateri družbeni organizaciji in da so dovolj aktivne zlasti pri delu komisij v krajevnih skupnostih.

PETDESETLETNICA POKLICA MEDICINSKE SESTRE

Leta 1969 je bila skupščina posvečena petdesetletnici dela med. sester na Slovenskem. Zato se je na skupščini obravnavala vrsta vprašanj, ki so v danih razmerah zadevala tako na strokovni in družbeni razvoj, hkrati pa tudi na rast in oblikovanje poklica.

O dejavnosti, prehojeni poti in o uspehih, ki so jih dosegle med. sestre od 3. 2. 1919. leta, ko je pionirka poklica, sedaj že pokojna Angela Boškinova, zastavila svoje delo na Jesenicah, je na tej skupščini spregovorila med. sestra Anica Gradišek, ki je poudarila, da mora zlasti strokovno društvo medicinskih sester razvijati pozitiven odnos do poklica medicinske sestre. Zavedati se moramo, je dejala, da ga ne bo oblikovala nobena zunanja sila, temveč edinole prepričevalna dejavnost samih nosilk tega poklica. Zdravi temelji izobraževanja in kakovost dela vsake posameznice izmed nas bodo nedvomno preusmerili miselnost o poklicu medicinske sestre v boljšo smer. Poudarila je, da so med. sestre v petdesetih letih prešle že mnogo obdobij nerazumevanja, porazov pa tudi uspehov in neuspehov. S svojim delom so žele priznanja pa tudi že ostro grajo. Kot zaščitnice množice so namreč neogiben strelvod, kamor nehote leti tudi kritika na račun zdravstvene službe. Svoj obsežen zgodovinski pregled o delovanju med. sester pa je zaključila, da bomo le z globokim prepričanjem o družbeni vrednosti sestrskega dela v procesu rasti in zorenja izoblikovali poklic med. sestre do tiste odločnosti, ki jo zahteva naše poslanstvo. Za svoje uspešno delo je v tem letu Zveza društev medicinskih sester od Jugoslovanskega Rdečega križa prejela diplomu in zlato značko, katero je izročil takratni predsednik republiškega odbora Rdečega križa Slovenije tov. Ivo Majdič.

Od leta 1969 — 1972 je bilo delo Zveze usmerjeno predvsem v aktivno delovanje za izboljšanje tistih problemov zdravstvenega varstva, kjer so med. sestre aktivne sodelavke v teamu zdravstvenih delavcev. Pri tem se je Zveza povezovala z vsemi organi zdravstvene službe, predvsem z republiškim sekretariatom za zdravstvo in socialno varstvo, s šolami za zdravstvene delavce in družbenimi organizacijami. O prizadevanjih, da bi vključili v članstvo tudi čim večje število med. sester, so diplomantke šol za med. sestre ob zaključnih slovesnostih sezna-

nile s strokovno organizacijo in dale tudi prve napotke za vstop v društvo. Leta 1972 je bilo v strokovno organizacijo vključenih že 1584 med. sester.

V letu 1972 so se v zdravstveni službi vse pogosteje vrstile razprave o problemih, ki zadevajo srednji in višji medicinski kader. V nekaterih zdravstvenih organizacijah se je namreč močno zaostrila takrat skoraj nepremagljiva situacija zaradi pomanjkanja zdravstvenih delavcev, in to zlasti med. sester, ki bi prevzele delo ob bolniku.

Strokovno društvo med. sester je ob vsaki priliki skušalo osvetliti probleme glede šolanja med. sester, o ureditvi njihovih delovnih pogojev, o odhajanju sester v zamejstvo, nato pa z rezultati teh dognanj seznaniti in jih v celoti predočiti pristojnim mestom.

Z željo, da bi članice strokovnega društva še z živo besedo predočile in vsestransko osvetlile problematiko sestrskе službe pri nas, je predsedstvo Zveze društev med. sester Slovenije sklicalo posvetovanje zastopnic področnih društev ter hkrati povabilo predstavnike republiških organov in republiških zdravstvenih institucij in organizacij. Izredno živahna in stvarna razprava je prisotne, ki so ji vsi pozorno sledili, vsestransko informirala o dejanskem stanju. Ugotovitve, priporočila in sklepi so bili posredovani vsem zdravstvenim organizacijam, področnim društvom, objavljena pa so bila tudi v posebnem odtisu, tako da se je z njim lahko seznanila sleherna med. sestra.

POMEMBNI JUBILEJ 50-LETNICE ZDRAVSTVENIH ŠOL NA SLOVENSKEM

V letu 1974 je sestrskа organizacija praznovala drugi pomembni jubilej 50-letnico zdravstvenega strokovnega šolstva na Slovenskem. Ob pregledu in razvoju zdravstvenega šolstva je bila načrtovana usmeritev za čim boljše usposobitev v poklicu med. sestre, ki bi morale glede na področje dela imeti možnost, da v svojem poklicu dosežejo najvišjo možno stopnjo izobrazbe. Zavzemali so se, da se vprašanje zdravstvenega strokovnega šolstva rešujejo v takih smereh in oblikah, ki bodo ustrezale potrebam naše zdravstvene službe, da bi zajeli čim več perspektivnih kandidatinj, ki žele postati med. sestre, da se ohrani standard izobraževanja na višini, kot je potrebna in tudi poklica med. sestre vredna ter še nadalje razvija tradicijo poklica medicinske sestre.

Takrat je bilo podeljenih tudi 15 najbolj zaslužnim med. sestram-učiteljicam, pa tudi tistim sestram, ki so s svojo bolnišnično ali izvenbolnišnično dejavnostjo pospeševale razvoj strokovnega šolstva, zlasti znak priznanja, to je zlato sestrsko značko. Prejele so jo: Angela Gašperin, Marija Košak, Nežka Škafar, Dina Urbančič, Minka Božič, Francka Šušteršič, Mira Pridgar, Nives Merljak, Iva Pernuš, Roza Kralj, Anica Gradišek, Mira Jazbinšek, Saša Kambič, Vida Korbar in Marija Miloradović. Pred leti je prva to priznanje prejela prva med. sestra na Slovenskem Angela Boškin in Zora Tomić, takratna sekretarka za zdravstvo in socialno varstvo, ki je z izrednim poslušom pomagala reševati probleme sestrstva.

Na tej jubilejni skupščini so bile prvič podeljene tudi listine častnega člana med. sestram in drugim zdravstvenim delavcem in strokovnjakom, ki so v teh petdesetih letih sodelovali pri razvoju in oblikovanju poklica medicinske sestre. Za častne člane Zveze društev medicinskih sester so bili izvoljeni: dr. Marijan

Ahčin, dr. Jože Benigar, Cita Bole, Bogomila Fajon, Jožica Pirc, Marija Šlajmer in Mira Vadnjak-Klemenc.

Skupščina 11. maja 1974 je prvič obeležila mednarodni sestrski dan, ki ga med. sestre dne 12. maja po vsem svetu praznujejo v spomin na rojstvo Florence Nightingale. Leto dni kasneje je na predlog Zveze društev med. sester Slovenije prejelo odlikovanje predsednika republike osem zaslužnih med. sester.

Red dela z zlatim vencem so prejele: Neža Jarnovič, Marta Hočevnar, Nives Merljak, Mira Pridgar, Helena Ravnič, Marija Šlajmer.

Red zaslug za narod s srebrno zvezdo je prejela Marica Hudelja, z medaljo dela pa je bila odlikovana Majda Šlajmer-Japelj.

Skupščina je bila posvečena tudi 74-letnici ustanovitve mednarodne sestrске organizacije. Leta 1899 je britansko združenje medicinskih sester organiziralo prvo mednarodno srečanje med. sester v Londonu in takrat je bila ustanovljena mednarodna Zveza medicinskih sester — ICN.

O vlogi mednarodnega združenja medicinskih sester je bilo mnogo napisane tudi v Zdravstvenem obzorniku. Zato naj na tem mestu omenimo le, da so bile med. sestre Jugoslavije že leta 1928 včlanjene v to organizacijo. Članstvo je med drugo svetovno vojno prenehalo, jugoslovansko društvo pa je bilo leta 1957 na kongresu v Rimu zopet sprejeto med redne članice ICN.

Kadarkoli je bilo mogoče, je društvo med. sester omogočilo, da so na kongresih, ki zasedajo vsaka štiri leta, prisostvovala tudi med. sestre iz Slovenije. Tako so leta 1965 na svetovnem kongresu, ki je bil v Frankfurtu, prisostvovala delegatke Slovenije. Tudi leta 1973 na kongresu v Mexicu so bile predstavnice Slovenije. V letu 1977 pa je na kongresu v Tokiu poleg delegatk prisostvovalo več med. sester, ki so jim pot v to daljno deželo ob lastni udeležbi omogočile tudi njihove delovne organizacije.

USPEH ZVEZE DMSS JE AKTIVNOST PODROČNIH DRUŠTEV IN STROKOVNIH SEKCIJ

Plodno delo, posvečeno vzgoji in izobraževanju med. sester, pa je bilo zaključeno z občnim zborom, na katerem je bilo izvoljeno novo vodstvo, za predsednico pa Majda Gorše.

In tako je danes tu tretji pomembni jubilej — 50-letnica od ustanovitve strokovne sestrске organizacije. Ob pregledu 50-letnega dela te organizacije, ki danes vključuje 3483 članic, lahko ugotovimo, da je uspeh Zveze društev medicinskih sester Slovenije seštevek aktivnosti posameznih področnih društev med. sester, strokovnih sekcij, komisij ter članov glavnega odbora in predsedstva in ne nazadnje sleherne medicinske sestre v Sloveniji. Še tako aktivnost pa mnogokrat hromijo različni dejavniki, ki jih med. sestre same ne morejo rešiti in pričakujejo pomoč širše družbene skupnosti. Naj jih nekaj naštejemo:

— pomanjkanje med. sester in velika fluktuacija v bolnišnični in patronažni službi,

— beg med. sester v nezdravstvene poklice,

— delovni pogoji, predvsem zaradi obveznega dela v turnusih, ponoči, ob nedeljah in praznikih, kakor tudi terensko delo,

— najzahtevnejši in slabo nagrajevan poklic v primerjavi s poklici na isti stopnji izobrazbe,

— feminizacija poklica in s tem v zvezi skrb posameznih med. sester za družino, otroke, kar ji onemogoča aktivno vlogo samoupravljavke in družbeno-politične delavke,

— problemi šolanja med. sester in pri tem ne v celoti realizirana ustavna pravica vsakega državljana, da se v svojem poklicu lahko šola do akademske stopnje.

Nakazani problemi, ki so prisotni že nekaj let, so aktualni tudi danes. Zato ob zaključku pregleda 50-letnega dela sestrške organizacije ponovno opozarjamo nanje, da bi se prizadevanja sestrške organizacije, ki so v prid skrbi za varovanca in poklicnemu statusu sestre in ne nazadnje uspešnosti dela na področju zdravstvenega varstva bolj upoštevala.

Viri:

1. Gradišek Anica »Petdeset let dela medicinskih sester v Sloveniji — Zdravstveni obzornik III/1969 št. 3

2. Gradišek Anica »50 let zdravstvenega strokovnega šolstva na Slovenskem« — Zdravstveni obzornik VIII/1974 št. 3.

3. Neža Jarnovič »Društvo medicinskih sester v Sloveniji — nekaj obrobnih zapiskov o njegovem delu in razvoju« — Zdravstveni obzornik leto 1969 št. 3 in 4.

4. Arhiv Zveze društev medicinskih sester Slovenije.

OSEBNA IN KOLEKTIVNA ODGOVORNOST MED. SESTER

Osebna odgovornost med. sestre mora prerasti v kolektivno odgovornost, ta pa mora temeljiti na osebni odgovornosti ne samo nasproti bolniku in varovancu ali bolniški upravi, temveč nasproti vsaki sodelavki in vsakemu sodelavcu.

Dr. h. c. Anna Zimmerman
med. sestra iz Kansas cityja